

RECENZJE KSIĄŻEK

Bernd Hamm, Umweltkatastrophen (Katastrofy środowiska), Marburg 2011, Metropolis-Verlag für Ökonomie, Gesellschaft und Politik GmbH, ss. 454, ISBN 978-3-89518-879-4.

Katastrofy środowiskowe mają bardzo różnorodny charakter. Jedne wydają się wynikać z działania niemożliwych do opanowania sił przyrody (zmiana klimatu, wymieranie gatunków), inne rozwijają się, ponieważ ludzie działają w sposób nieodpowiedzialny. Klasycznymi przykładami są awarie elektrowni atomowych, czy też tankowców. Problematykę katastrof środowiskowych podjął prof. Bernd Hamm w swojej książce pt. *Katastrofy środowiska*, gdzie próbuje wyjaśnić ich istotę i przyczyny.

Recenzowana książka składa się z „Wprowadzenia”; części pierwszej „Zjawiska przyrody zagrażają ludzkości. Przewyciężanie skutków wywołuje katastrofę – albo też nie”; części drugiej „Nieprzemysłane zachowania ludzi prowadzą do rezultatów, których skutki są możliwe do przewidzenia”; części trzeciej „Zachowanie się jednostek prowadzi do katastrofy, którą można przewidzieć i uniknąć”. Uzupełniający charakter mają: „Pogłębiająca literatura”, „Uwagi”, „Skorowidz” i „Sylwetka autora”. We „Wprowadzeniu” B. Hamm wskazuje na charakter katastrof środowiskowych. Współcześnie ludzkość niszczy biologiczne podstawy swojego życia, gdyż zużywa w ciągu roku 20% więcej zasobów niż może być odnawianych, chociaż przed 40 laty stosunek ten wynosił 1:1.

W części pierwszej omówiono trzęsienia ziemi, tsunami, wybuchy wulkanów, gwałtowne huragany, powódzie i głód (wynikający z zaraz roślinnych). Charakter i skutki trzęsień ziemi pokazane są na przykładzie zdarzeń w Kaszmirze w 2005 r. i na Haiti w 2010 r. Powiązane były one z licznymi ofiarami śmiertelnymi, zniszczeniami gospodarczymi i ludzkim cierpieniem, a także niedostateczną pomocą. Ogromne zniszczenia spowodowały także tsunami w okresie Bożego Narodzenia wzdłuż Oceanu Indyjskiego w 2004 r. Tsunami wiążą się z trzęsieniami ziemi, a także z powodzią. Ich negatywne oddziaływania powodują znacznie zniszczenia ekologiczne na wybrzeżach. Ogromne szkody ekologiczne wywołują także wybuchy wulkanów. Autor omawia ich skutki m.in. na przykładzie: Krakatau (Indonezja, 1883), Pinatubo (Filipiny, 1991).

Na wielu obszarach występują gwałtowne burze i wichury określane jako huragany, tajfu-

ny, cyklony czy tornada. Powstają one głównie na Oceanie Atlantyckim, na obszarze Karaibów i wschodniego Oceanu Spokojnego. B. Hamm omawia szeroko charakter i skutki huraganu Katrina, który w sierpniu 2005 r. zniszczył Nowy Orlean i deltę Missisipi. Katastrofa ta ujawniła ogromną zawodność amerykańskiej administracji. Odmienny charakter miała powódź w dorzeczu Łaby w 2002 r. Wywołała ona wprost „lawinę gotowości do pomocy”, a Niemcy stały się poniekąd „zjednoczonym” krajem. Ogromny problem stanowią kłeski głodu. Najbardziej znany jest wielki głód w Irlandii w wyniku inwazji grzyba (*Phytophthora infestans*), który zaatakował uprawy ziemniaków (w latach 1841–1851). Zmarło wtedy co najmniej 1 mln Irlandczyków, a 2 mln opuściły Irlandię.

Druga część książki B. Hamma obejmuje katastrofy środowiskowe, wynikające z określonych zachowań ludzkich. Autor omawia zmiany klimatu, wymieranie gatunków, utratę lasów, nadmierne połowy ryb i zanieczyszczenia mórz. Dotąd nie jest rozwiązany problem ocieplania Ziemi w wyniku efektu cieplarnianego. Ogromnym zagrożeniem jest wymieranie gatunków, ekosystemów i spadek różnorodności genetycznej. Współcześnie gatunki wymierają 100 do 1000 razy szybciej niż bez ingerencji człowieka. Wynika to głównie ze zniszczenia naturalnych obszarów ich życia. Bardzo zagrożone są lasy, a ich powierzchnie zmniejszają się corocznie o 13 mln ha (130 000 km²). Lasy są współcześnie wszechstronnie wykorzystywane. Ogromne są skutki wycinania lasów na takich obszarach jak: Tybet, Indonezja, Brazylia. To samo dotyczy mórz, gdzie narasta coraz bardziej eksploatacja zasobów ryb, a regulacja połowów wyraźnie zawodzi. Mało uwzględniane są katastrofy środowiskowe wynikające z niszczących rurociągów ropy naftowej i rdzewiejącej floty Morza Północnego, zwłaszcza wyposażonej w napęd jądrowy. Nieznane pozostają dotąd skutki składowania broni chemicznej na dnie mórz. Armia amerykańska i inne wojska zatopiły duże ilości broni chemicznej w morzach i oceanach.

Trzecia część książki B. Hamma przedstawia katastrofy środowiskowe, które można było przewidzieć, a nawet ich uniknąć. Chodzi tutaj przede wszystkim o kryminalne zachowania

przedsiębiorstw i rządów. W tej części omówiono: katastrofę w Bhopalu jako największą katastrofę chemiczną związaną z zatruciem toksycznymi gazami, katastrofy związane z wyciekiem ropy naftowej, awarie tankowców, testy w zakresie broni atomowej, czy wreszcie awarie elektrowni atomowych, zwłaszcza w Czarnobylu i Fukushima. W grudniu 1984 r. w indyjskim Bhopal zdarzyła się największa katastrofa chemiczna w dotychczasowej ludzkości (mogło wtedy zginąć nawet 22 000 ludzi a 500 000 zostało rannych). Znanych jest wiele katastrof środowiskowych związanych z wydobywaniem ropy naftowej. Najbardziej znane to katastrofy określone jako: Ogoniland, Deepwater Horizon i Brent Spar. Katastrofa środowiskowa w Deltie Nigru doprowadziła do zagrożenia życia ludu Ogoni, a eksplozja na platformie wydobywania ropy naftowej Deepwater Horizon spowodowała ogromne zniszczenia środowiskowe na obszarze Zatoki Meksykańskiej. W 1995 r. firma Shell stała się centrum uwagi szerokiej publiczności, gdyż próbowano zatopić platformę wydobywania ropy naftowej Brent Spar. Prawie 2 mld ton ropy naftowej przewożonych jest corocznie przez tankowce. Z powodu braku zachowania bezpieczeństwa dochodzi do wielu awarii, co powoduje ogromne katastrofy ekologiczne.

Wiele problemów i katastrof wywołały testy broni atomowej. Najwięcej prób z bronią atomową przeprowadziły USA, Rosja (ZSRR), Wielka Brytania, Francja i Chiny. Wszystkie one oddziaływały bardzo negatywnie na ekosystemy i mieszkańców wielu regionów świata. Globalne znaczenie posiadają często awarie elektrowni atomowych, a zwłaszcza największe z nich: Czarnobyl i Fukushima. Przykładowo, katastrofa w Czarnobylu przed 25 laty dotknęła – pod względem zdrowotnym – 600 mln ludzi w całej Europie. Oddziaływanie awarii w Fukushima pozostaje dotąd jeszcze nie w pełni wyjaśnione, a jej skutki pozostają bardzo rozległe i głębokie. Awaria w Fukushima powiązana była z trzęsieniem ziemi, tsunami i awarią reaktorów.

Podsumowując można stwierdzić, że *Katastrofy środowiska* B. Hamma zasługują na szeroką uwagę polskich czytelników. Analizowane przykłady katastrof są dobrze dobrane i przedstawione w ich określonym kontekście przyrodniczym i społeczno-kulturowym. Treści tej książki warto upowszechnić w Polsce, a najlepiej przetłumaczyć ją na język polski, jako ważną lekturę dla specjalistów i szerokiego grona czytelników.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Dieter Gaissmayer, Reinhard Hemmer, Wolfgang Hundbiss, Johanna Kohl, Historische Stauden. Illertisser Gartentexte (Historyczne byliny. Teksty o ogrodach z Illertissen), Hrsg. von Stiftung Gartenkultur, Verlag Klemm + Oelschläger, Münster und Ulm 2011, ss 96 ISBN 978-3-86281-029-1.

Historyczne byliny są publikacją Fundacji Kultury Ogrodniczej (Stiftung GartenKultur), składnika „zielonej sieci“ z Illertissen, która ma charakter ponadregionalny, łącznie z tworzącym się muzeum. Inicjatorami publikacji są członkowie Zarządu Fundacji: Dieter Gaissmayer, Reinhard Hemmer i Wolfgang Hundbiss. Składa się ona z „Przedmowy” i kolejnych rozdziałów „Różnorodność floksów” (D. Gaissmayer), „Historyczne pełne kwiaty” (D. Gaissmayer), „Fiołek” (E. von Radzewsky), „Wilhelm Pfitzer – ogrodnik sztuki i handlu w Stuttgarcie” (B. Kaiser), „Co tutaj rośnie? O historii plaketek roślin” (J. Kohl), „Kot w worku. Handel nasionami wczoraj i dzisiaj” (K. Götz), „Historyczne piwonie” (R. Hemmer), „Ogród w Höllberggärten – portret pełnego wrażeń ogrodu piwonioowego i jego właścicieli”.

D. Gaissmayer należy do bardzo znanych w Niemczech hodowców floksów lub płomyków. Ogólnie znany jest floks wiechowaty (*Phlox paniculata*). Jego ojczyzna znajduje się we wschodniej Ameryce Północnej na obszarze obniżenia nadrzecznych basenu rzeki Ohio. Historia uprawy floksa w Europie jest jednak stosunkowo niedawna, gdyż pierwsze rośliny pojawiły się dopiero w 1743 (J. Bertram). Pierwotne jednak ojczyzna uprawy floksa znajdowała się w Szwabii, a Wilhelm Pfitzer był pierwszym, niemieckim hodowcą w tej okolicy. Przypisuje się mu 513 nowych odmian

floksów, co stanowi absolutny rekord. Duże zainteresowanie w ciągu ostatnich lat wzbudza floks wielkolistny (*Phlox amplifolia*), który łatwiej znosi suszę i nacisk korzeni drzew i innych bylin niż floks wiechowaty.

Już od czasów starożytnych dużym zainteresowaniem cieszą się byliny z pełnymi kwiatami, które kwitną znacznie dłużej. Do najbardziej znanych pełnych bylin należą m.in. pełny krwawnik *Achillea ptarmica* ‘Schneeball’, pełna malwa *Alcea rosea Plena* ‘Chaters’, pełna smagliczka skalna (*Alyssum saxatile* ‘Plenum’), pełny zawilec gajowy (*Anemone memorosa* ‘Alba Plena’), pełny zawilec leśny (*A. sylvestris* ‘Flore Pleno’ ‘Elise Fellmann’), pełna gęsiówka kaukaska (*Arabis caucasica* ‘Plena’). Do bardzo pożądaných, pełnych bylin należą m.in.: pełna konwalia majowa (*Convallaria majalis* ‘Pleniflora’), pełna wiązówka błotna (*Filipendula ulmaria* ‘Plena’), czy pełny wieloletni słonecznik (*Helianthus decapetalus* ‘Soleil d’ Or’). Bardzo interesujące są także pełne jaskry, pełne odmiany pięciorników, a także pełne fiołki parmeńskie.

Wilhelm Pfitzer należy do bardzo znanych w Niemczech prekursorów uprawy wielu roślin. Stworzył on firmę ogrodniczą, która przetrwała kilka pokoleń, a sama firma posiadała 4700 własnych odmian, które znalazły się w handlu. Dotyczy to nie tylko bylin, ale również roślin cebulowych i jednorocznych. Ostatni potomek rodziny

Pfizerów jest Klaus Pfister – posiadacz pięknego ogrodu, hodowca dalii i roślin w pojemnikach.

Piwonie początkowo były traktowane jako rośliny lecznicze. W medycynie chińskiej duże znaczenie mają *P. lactiflora* i *P. veitchii*, z ich oddziaływaniem na ciśnienie krwi i układ krwionośny. Jest nadal uprawianych wiele ciekawych starych odmian piwonii. Johanna i Werner Müller posiadają piękny ogród w Höllbergu, gdzie rośnie 150 odmian tego gatunku.

Eugeniusz Radziul, Wśród kwiatów, Poznań 2012, Zysk i S-ka Wydawnictwo, ss. 389, ISBN 978-83-7506-885-6. www.zysk.com.pl

Nazwisko Eugeniusza Radziula jest szeroko znane wśród kolekcjonerów i miłośników roślin ozdobnych. W swoim sławnym ogrodzie, położonym w okolicach Rzepina (w województwie lubuskim), zgromadził on około pięciu tysięcy odmian i gatunków roślin ozdobnych z całego świata. Są tu liczne drzewa, krzewy, byliny, trawy, paprocie, pnącza, rośliny cebulowe, skalne, błotne i wodne. Radziula nie interesują powszechnie znane rośliny, ale fascynuje się on przede wszystkim odmianami i gatunkami o niezwykłych cechach i wyjątkowej urodzie, rzadkoich czy o ciekawym pochodzeniu. Jest on autorem wielu artykułów w czasopiśmie ogrodniczych, a także kilku fascynujących książek ogrodniczo-botanicznych. Opracowania te cieszą się dużym uznaniem wśród miłośników, kolekcjonerów i hobbystów rzadkich roślin i oryginalnych ogrodów.

Książka E. Radziula *Wśród kwiatów* jest kontynuacją poprzednich książek i artykułów. Autor podkreśla, że kwiaty towarzyszą człowiekowi od narodzin aż do śmierci. Wszelkie imprezy rodzinne, uroczystości religijne i służbowe, czy wydarzenia kulturalne i polityczne mają zawsze specyficzną oprawę kwiatową. Książka ta poświęcona jest przede wszystkim niezwykłym roślinom ozdobnym. Stąd można ją zatytułować *Człowiek wśród niezwykłych kwiatów*. We wstępie autor podaje charakterystyczne przykłady ogrodów i uprawy roślin. Zagospodarowanie terenu i dobór pięknych roślin zależy przede wszystkim od właściciela ogrodu, a więc od jego kreatywności, wyobraźni, potrzeb, gustów czy możliwości, przy uwzględnieniu arealu, konfiguracji czy charakteru terenu. Autor omawia: ogród nad wodą, ogród angielski, naturalny ogród górski, ogród bylinowy, las i obrzeża, ogród japoński, zbiorniki wodne i obrzeża, skaliste wyspy, miniogródki czy wreszcie tufy.

Główną część książki stanowią „Opisy roślin”. Na ich charakterystykę składają się barwne, oryginalne zdjęcia wykonane przez autora, a także krótkie opisy roślin dotyczące ich budowy, pochodzenia, możliwości uprawy, rozmnażania i mrozoodporności na obszarze Polski. Wśród nich na uwagę zasługują najbardziej niezwykłe i mało jeszcze znane rośliny ozdobne. Należą do nich niewątpliwie miłki (*Adonis*), brunnery wielkolistne

Opracowanie *Historyczne byliny* zasługuje na uwagę polskich czytelników. Przedstawia ono przede wszystkim stare, chociaż nadal uprawiane i cenne odmiany. Wielką zaletą książki są piękne i oryginalne fotografie roślin, a także ścisły związek rozważań z praktyką ogrodniczą.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

(*Brunnera macrophylla*) z wieloma odmianami z ozdobnymi liśćmi czy kokorycze (*Corydalis*). Bardzo oryginalne są gatunki i odmiany dysosmy (*Dyosma*) pochodzenia chińskiego. Popularne stają się także epimedia (*Epimedium*), a także kwitnące bardzo wcześnie ciemierniki (*Helleborus*). Na wiosnę kwitną także przylaszczki, które cieszą się szczególnie dużym zainteresowaniem w Japonii. W ogrodach duże znaczenie mają kosańce, nazywane popularnie irysami, a w pobliżu wód znajdują swoje miejsce jęczyczki (*Ligularia*) i kolorowe kroplicki (*Mimulus*). Na uwagę zasługują także piękne odmiany i gatunki piwonii i floksów. Coraz bardziej poszukiwane są czworolisty (*Paris*), zwłaszcza przez zaawansowanych kolekcjonerów. Także jaskry (*Ranunculus*) są coraz częściej uprawiane w ogrodach, w tym w ogrodach skalnych. We współczesnych ogrodach nie może zabraknąć kwitnących jesienią trójsklepek (*Tricyrtis*) pochodzenia wschodnioazjatyckiego czy kwitnących na wiosnę trójlistów (*Trillium*). Do innych ciekawych roślin należą m.in. dąbrowki, liczne gatunki storczyków, anemonella nitewkowata, belamacanda chińska, kaczeniec błotny, gatunki turzyc, ciekawa roślina do ogrodów skalnych (*Linaria hepaticifolia*), ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*), kwitnące wiosną, ciekawe odmiany bodziszek, hosty posiadające barwne liście, tajemnicza w średniowieczu mandragora lekarska, wiosenna uludka kapadocka (*Omphalodes cappadocica*), oryginalna owodożerna roślina *Saracenia purpurea*, czy oryginalna chińska roślina *Syneilesis aconitifolia*, jak też oryginalna roślina wodna zwana zizanią wodną lub dzikim ryżem (*Zizania aquatica*).

Podsumowując można stwierdzić, że książka Eugeniusza Radziula *Wśród kwiatów* stanowi ciekawą lekturę dla szerokiego grona miłośników roślin i ogrodów. Zawiera ona znakomite opisy wielu niezwykłych roślin, które dotąd pozostają jeszcze mało znane, chociaż zasługują na szeroką uwagę i ich uprawę. Napisana jest ona w sposób bardzo zrozumiały i poglądowy, a piękne fotografie roślin znacznie ułatwiają lekturę tej interesującej książki.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Beata Grabowska, Tomasz Kubala, *Encyklopedia bylin, tom II, K-Z, Poznań 2012, ss. 467, (łącznie 997 ss.), ISBN 978-837506-846-7, www.zysk.com.pl*

Byliny są roślinami wieloletnimi, z całkowicie zielonymi lub zdrewniałymi u podstawy łodygami, które wyrastają więcej niż jeden raz w ciągu ich życia. W ostatnich kilkunastu latach zainteresowanie bylinami oraz ich szerokim wykorzystaniu w ogrodach bardzo wyraźnie wzrosło. Mówi się nawet o ogarniającej Europę „manii bylinowej” (niem. „*Staudenmanie*”). W Polsce ośrodkami szczególnego zainteresowania bylinami są Poznań (Ogród Botaniczny) i województwo lubuskie.

Na dużą uwagę zasługuje działalność publikacyjna Beaty Grabowskiej i Tomasza Kubali, a szczególnie ich dwutomowa *Encyklopedia bylin*. Autorzy są znanymi i doświadczonymi autorami książek botaniczno-ogrodniczych. Są wieloletnimi, cenionymi pracownikami Ogródu Botanicznego w Poznaniu. Przy tym Tomasz Kubala jest też znakomitym fotografem roślin, szczególnie bylin, a także cenionym uczestnikiem wypraw botanicznych w Europie i na obszarach zamorskich, zwłaszcza Ameryki Południowej.

W 2012 roku został opublikowany drugi tom tej encyklopedii, obejmujący byliny od K-Z.

W obydwu tomach *Encyklopedii bylin* przedstawiono 6350 gatunków, podgatunków i odmian bylin, które zimują w warunkach klimatycznych Polski i mają różnicowane walory ozdobne. Omawiany, drugi tom encyklopedii składa się z: „Opisu roślin: od K do Z”, „Literatury” oraz „Indeksu nazw łacińskich” i „Indeksu nazw polskich”. Opisy poszczególnych roślin zawierają podstawowe dane o ich pokroju i budowie, pochodzeniu geograficznym, podstawowych wymaganiach siedliskowych, a także o ich mrozoodporności, wykorzystaniu w ogrodach, możliwościach ich uprawy i sposobu rozmnażania. Większość omawianych bylin przedstawiono na barwnych, dobrze wykonanych fotografiach.

W recenzowanym tomie II jej autorzy przedstawili byliny stosowane na rabatach słonecznych i półcienistych, rośliny okrywowe i stosowane w ogrodach skalnych, rośliny cebulowe i kłączowe, trawy, paprocie i rośliny wodne. Na uwagę zasługują opisy rzadkich bylin ozdobnych, które określa się zazwyczaj jako „rarytasy botaniczne”.

Do powszechnie znanych i popularnych bylin dla stanowisk słonecznych należą niewątpliwie: podobne do astrów kalimerisy (*Kalimeris*), trytomy pochodzące z Afryki (*Kniphofia*), pięknie pachnące lawendy, kwitnące we wczesnym lecie złocienie (*Leucanthemum*), kwitnące latem liatry, powszechnie znane łubiny, firletki, pysznogłówki, kocimiętki, lebidki, sasanki, piwonie, pestemony, floksy wiechowate, rudbekie, szałwie, nawłocie. Natomiast na stanowiskach bardziej wilgotnych i półcienistych można uprawiać: jasnoty (*Lamium*), w tym jasnotę wielkokwiatową (*L. orvala*), jęczycz-

ki (*Ligularia*), posiadające często jaskrawe kwiaty lobelie i kroplicki (*Mimulus*). Nie można tutaj zapominąć coraz bardziej popularnych kokoryczek (*Polygonatum*), pełników (*Trollius*), rodgersji z pięknymi liśćmi (obecnie także kolorowymi), posiadające barwne liście żywokosty, pięknie kwitnące i posiadające ozdobne liście rutewki (*Thalictrum*), a także oryginalne lubiące zacienione miejsca jagodowce (*Uvularia*). Z obszarów Azji Wschodniej pochodzą bardzo oryginalne i poszukiwane trójsklepki (*Tricyrtis*).

W drugim tomie znajdują się także opisy licznych roślin okrywowych i przeznaczonych do ogrodów skalnych. Roślin takich jest bardzo dużo. Można wymienić tutaj: miniaturowe i poduszkowe floksy, bardzo kolorowe pięciorniki (*Potentilla*), oryginalne pochodzące z Ameryki lewizje, a także karłowe wiesiołki, szczawiki (*Oxalis*) i bogato ulistnione tiarelle. Do podziwianych gatunków należą szarotki, lny i lnice, bardzo kolorowe ułudki (*Omphalodes*), liczne gatunki i odmiany pierwiosnków, miodunek, mydlic, jaskrów, macierzanek, fiołków. Bardzo wiele gatunków i odmian posiadają takie cenione byliny jak: skalice, rozchodniki i rojniki, czy przetaczniki (*Veronica*). Do mniej znanych roślin należą też podziwiane: liriopie, rumianice (*Onosma*), a także stosunkowo rzadkie wulfenie.

Na uwagę zasługują liczne rarytasy botaniczne. Należą do nich takie interesujące byliny jak: kirengeszomy (*Kirengeshoma*) wymagająca półcienia i żyznych gleb, wysokie makleaje, pochodzące także z Azji mekonopsy (*Meconopsis*), „czarodziejska” bylina madragora, oryginalne gatunki czworolistów (*Paris*), kwitnące niebiesko mertensje i młtkie. Do rarytasów botanicznych zaliczyć trzeba także rośliny jak: stopowce, trójlisty sangwinarie i sarumę.

Omówiono tu także wiosenne rośliny cebulowe i kłączowe m.in. śnieżyce, narcyzy, tulipany, śniedki, puszkynie, cebulice (*Scilla*), szafirki oraz wspaniałe kwitnące lilie z wieloma gatunkami i odmianami. Współcześnie ogrody trudno sobie wyobrazić bez traw, paproci i roślin wodnych. Do ciekawych i oryginalnych traw należą: kosmatki (*Luzula*), perlówki (*Melica*), prosa (*Panicum*). Do bardzo podziwianych traw należą niewątpliwie: miskanty, rozplenice, ostnice, poronice (*Sporobolus*), a także liczne gatunki bambusów. Z paproci na uwagę zasługują takie rodzaje jak: jęczyczniki (*Phyllitis*), paprotniki (*Polystichum*), rozrzutki (*Woodsia*). Do ważnych roślin wodnych trzeba zaliczyć także rośliny jak: m.in. grązele (*Nuphar*), bajecznie kolorowe grzybieńce (*Nymphaea*), grzybieńczyki (*Nymphoides*). Do oryginalnych wodnych roślin należą też pałki (*Typha*), które rosną na brzegach zbiorników wodnych i w płytkich wodach stojących.

Drugi tom *Encyklopedii bylin* reprezentuje wysoki poziom merytoryczny przedstawiając oryginalne i poszukiwane gatunki i odmiany bylin. Znakomite ilustracje T. Kubali zachęcają do lektury. Oba tomy stanowią pierwsze, w języku polskim, tak obszerne opracowanie poświęcone bylinom. *Encyklopedia* stanowi doskonałą lekturę dla specjalistów, a także dla szerokiego grona mi-

łośników roślin i ogrodów. Należy podziwiać autorów za oryginalny wkład w przedstawieniu stanu i popularyzację uprawy bylin w Polsce. Książka ta zasługuje na szeroką popularyzację nie tylko w Polsce.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

